

Національно-визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького

1. Причини, характер, рушійні сили та періодизація Української національної революції. Соціально-економічні зміни в українських землях протягом лютого 1648 – серпня 1657 рр.
2. Суспільно-політичні причини громадянської війни та поділу козацької України на два гетьманства (вересень 1657-червень 1663 рр.)

Періодизація революції:

- Перший період** (лютий 1648 – червень 1652 р.) – найвищий розмах боротьби;
- Другий період** (червень 1652 – серпень 1657 р.) – погіршення економічного і геополітичного становища;
- Третій період** (вересень 1657 – червень 1663 р.) – загострення соціально-політичної боротьби, розкол України;
- Четвертий період** (липень 1663 – червень 1668 р.) – боротьба національно-патріотичних сил за єдину Україну;
- П'ятий період** (липень 1668 – вересень 1676 р.) – посилене втручання іноземних держав у внутрішні справи України.

Причини війни 1648-1658 рр.:

1. Погіршення становища селян в умовах засилля магнатів;
2. Зростання незадоволення українського міщанства;
3. Обмеження прав козацтва;
4. Полонізація української культури, примусове насадження католицизму;
5. Слабкість королівської влади.

Мета війни:

1. Знищення польського панування, ліквідація кріпацтва;
2. Утворення в етнічних межах України власної держави;
3. Ліквідація середньої та великої феодалльної власності на землю;
4. Утвердження фермерства — козацького типу господарювання.

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ під ПРОВОДОМ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (події 1648 – 1650 рр.)

БИТВА НА ЖОВТИХ ВОДАХ 5-6 травня 1648 р.

БИТВА ПІД КОРСУНЕМ 16 травня 1648 р.

БИТВА ПІД ПИЛЯВЦЯМИ 11-13 вересня 1648 р.

БИТВА ПІД ЗБОРОВИМ 5-6 серпня 1649 р.

- Проголошення Б.Хмельницького гетьманом; початок Національно-визвольної війни (весна 1648 р.)
- Володіння Я. Вишневецького на Лівобережжі на початку 1648 р.
- Бахчисарайська угода про військову взаємодопомогу між козаками й татарами (лютий – березень 1648 р.)
- Дії сторін у 1648 р.:
  - козацькі війська на чолі з Б.Хмельницьким
  - татарські війська (союзники Б.Хмельницького)
  - польські війська
- Місця найважливіших перемог козацького війська
- Облога міст козаками
- Північно-західна межа території, охолопленої Національно-визвольною війною
- Проголошення Б.Хмельницьким програми побудови Української козацької держави (счень 1649 р.)
- Дії сторін у 1649 р.:
  - козацькі війська на чолі з Б.Хмельницьким
  - польські війська
- Зборівський мирний договір (8 серпня 1649 р.)
- Кордони Української козацької держави за Зборівським договором
- ЧИГИРИН**
Столиця Української козацької держави

КРИМСЬКЕ ХАНСТВО

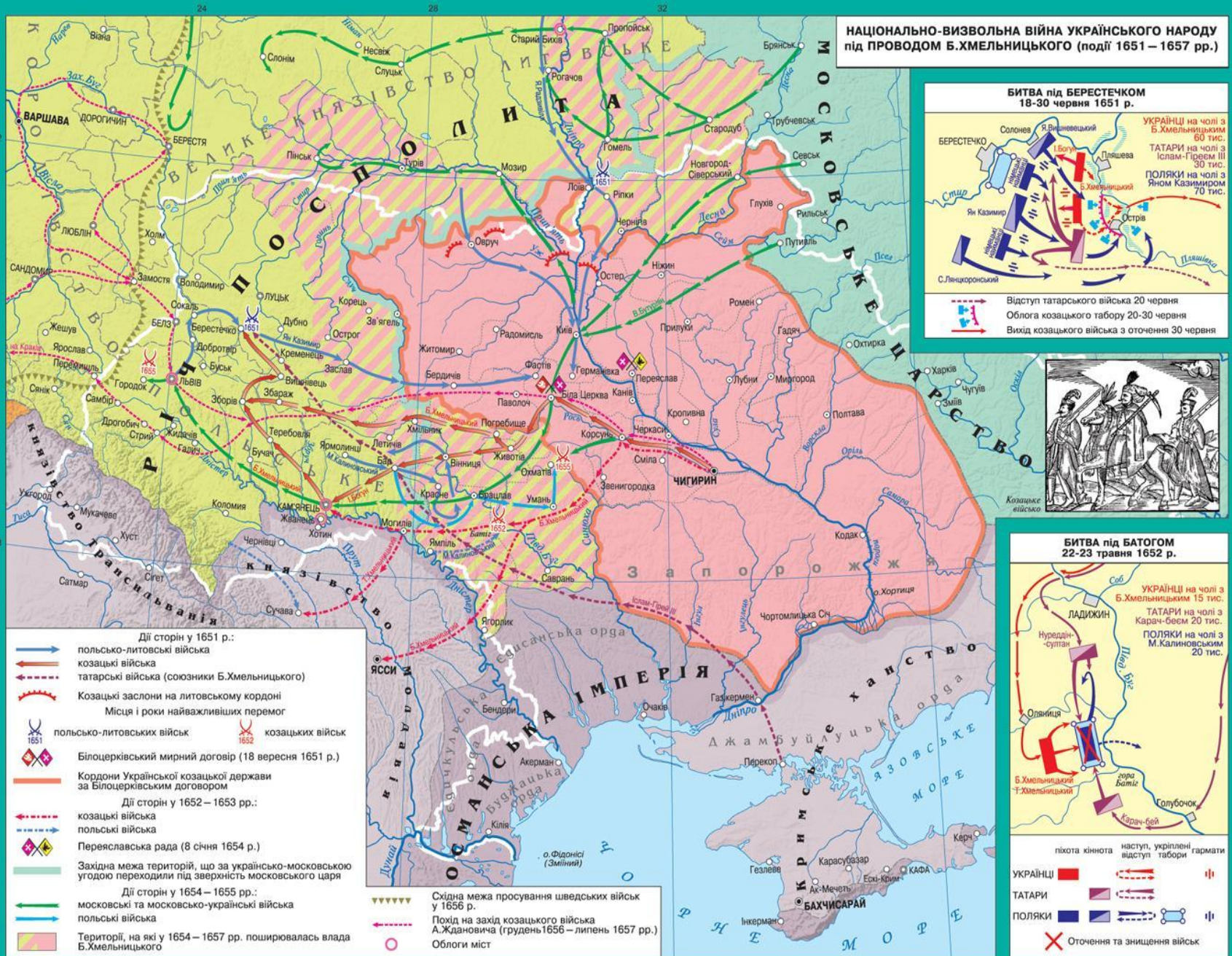
Молдавський похід Б.Хмельницького (серпень – вересень 1650 р.)

Держави, з якими Б.Хмельницький підтримував дипломатичні відносини

Володіння Османської імперії (а) та її васалів (б)

- піхота
- кіннота
- наступ
- відступ
- укриті табори
- гармати
- УКРАЇНЦІ
- ТАТАРИ
- ПОЛЯКИ
- Оточення та знищення військ

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ під ПРОВОДОМ Б.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (події 1651 – 1657 рр.)

БИТВА ПІД БЕРЕСТЕЧКОМ
18-30 червня 1651 р.

УКРАЇНЦІ на чолі з Б.Хмельницьким 60 тис.
ТАТАРИ на чолі з Іслам-Гіреєм III 30 тис.
ПОЛЯКИ на чолі з Яном Казимиром 70 тис.

- Відступ татарського війська 20 червня
- Облога козацького табору 20-30 червня
- Вихід козацького війська з оточення 30 червня

БИТВА ПІД БАТОГОМ
22-23 травня 1652 р.

УКРАЇНЦІ на чолі з Б.Хмельницьким 15 тис.
ТАТАРИ на чолі з Карач-Беем 20 тис.
ПОЛЯКИ на чолі з М.Калиновським 20 тис.

- піхота
- кіннота
- наступ
- укріплені табори
- відступ
- гармати

УКРАЇНЦІ
ТАТАРИ
ПОЛЯКИ

Оточення та знищення військ

- Дії сторін у 1651 р.:**
- польсько-литовські війська
  - козацькі війська
  - татарські війська (союзники Б.Хмельницького)
  - Козацькі заслони на литовському кордоні
  - Місяця і роки найважливіших перемог
  - польсько-литовських військ
  - козацьких військ
  - Білоцерківський мирний договір (18 вересня 1651 р.)
  - Кордони Української козацької держави за Білоцерківським договором
- Дії сторін у 1652 – 1653 рр.:**
- козацькі війська
  - польські війська
  - Переяславська рада (8 січня 1654 р.)
  - Західна межа територій, що за українсько-московською угодою переходили під зверхність московського царя
- Дії сторін у 1654 – 1655 рр.:**
- московські та московсько-українські війська
  - польські війська
  - Території, на які у 1654 – 1657 рр. поширювалась влада Б.Хмельницького
- Східна межа просування шведських військ у 1656 р.**
- Похід на захід козацького війська А.Ждановича (грудень 1656 – липень 1657 рр.)**
- Облоги міст**

Українська козацька держава – Гетьманщина:

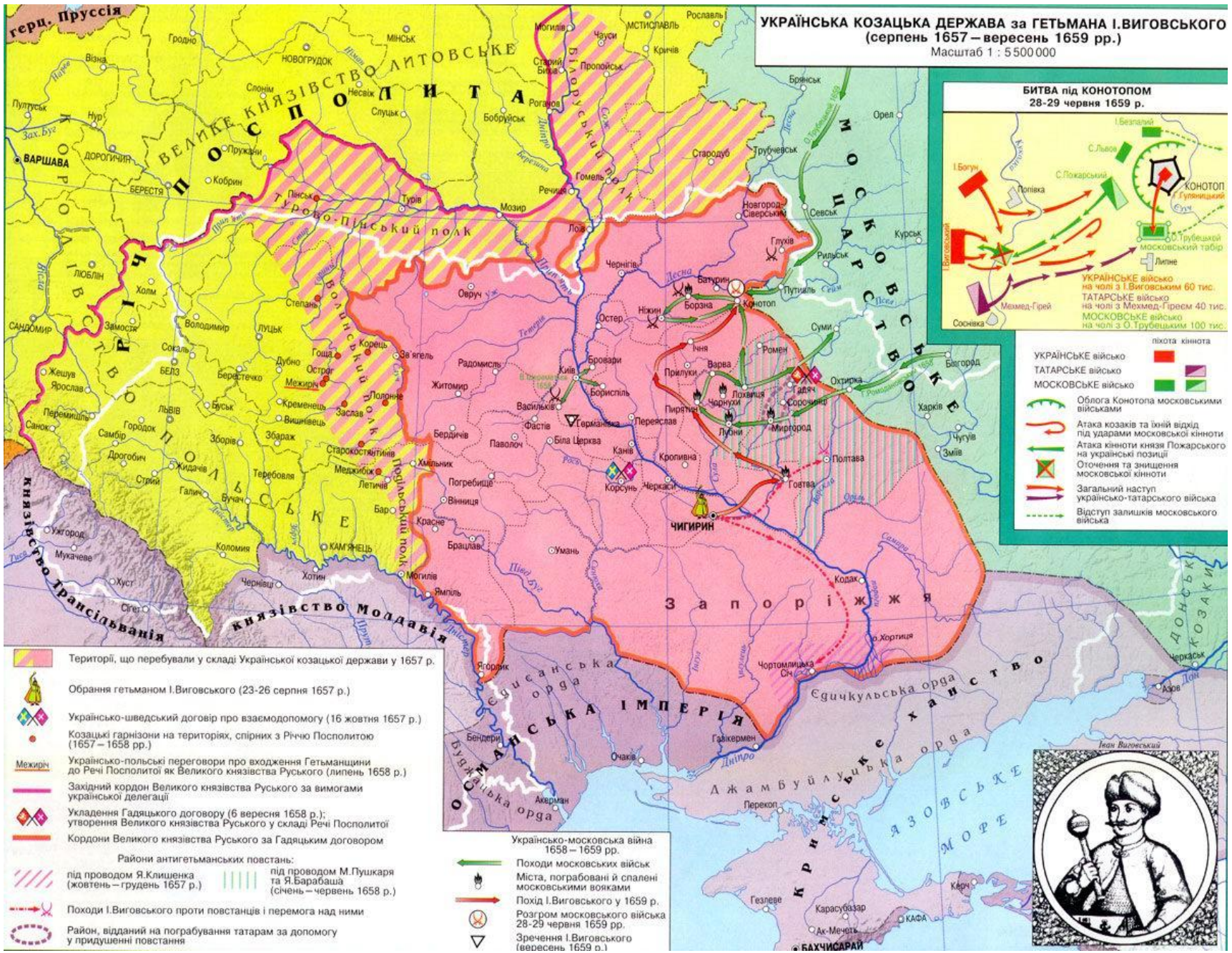
- Військова демократія;
- Політична влада;
- Територія;
- Політико-адміністративний устрій;
- Власна армія;
- Фінансова система і податки;
- Судочинство;
- Соціальна структура населення;
- Активна зовнішня політика;
- Державна мова – українська, релігія – православ'я.

Історичне значення Національно-визвольної війни:

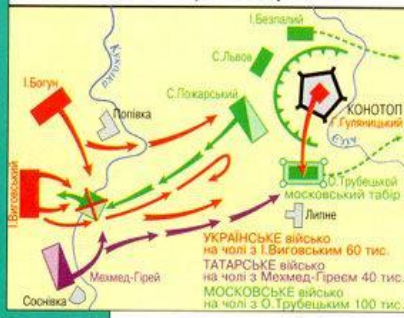
- Виникла незалежна національна держава – Військо Запорізьке;
- Стала імпульсом до формування української нації та її політичної свідомості;
- Народ отримав досвід боротьби проти національного, соціального та економічного гніту;
- Сприяла розвитку усної народної творчості, історичної науки, художньої літератури;
- Послабилася роль РП та Кримського ханства, зміцніла роль Росії, Швеції, Бранденбурга;
- Загострилася соціальна боротьба у Польщі, Московії, Молдові, Османській імперії.

УКРАЇНЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА за ГЕТЬМАНА І.ВИГОВСЬКОГО
 (серпень 1657 – вересень 1659 рр.)
 Масштаб 1 : 5 500 000

БИТВА ПІД КОНОТОПОМ
 28-29 червня 1659 р.

- Українське військо** (Ukrainian army)
- Татарське військо** (Tatar army)
- Московське військо** (Moscow army)
- Облога Конотопа московськими військами
- Атака козаків та їхній відхід під ударами московської кінноти
- Атака кінноти князя Пожарського на українські позиції
- Оточення та знищення московської кінноти
- Загальний наступ українсько-татарського війська
- Відступ залишків московського війська
- піхота кіннота

Причини Руїни (1657 – 1687 рр.):

1. Відсутність загальнонаціонального лідера;
2. Глибокий розкол серед української політичної еліти з питань внутрішньої і зовнішньої політики;
3. Егоїзм козацької старшини, її нездатність поставити державні інтереси вище особистих;
4. Намагання Росії, Польщі, Османської імперії та Кримського ханства загарбати українські землі.

Гетьмани періоду Руїни:

Іван Виговський

(1657-1659)

Юрій Хмельницький

(1659-1663)

Правобережжя

Павло Тетеря

(1663-1665)

Петро Дорошенко

(1665-1676)

Лівобережжя

Іван Брюховецький

(1663-1668)

Дем'ян Многогрішний

(1669-1672)

Іван Самойлович

(1672-1678)

Наслідки Руїни:

- Польща, Росія, Османська імперія порушили територіальну цілісність України;
- У громадянській війні загинуло багато представників української еліти, старшини, козацтва;
- Занепало економічне та культурне життя України;
- Втрата національних досягнень доби Б. Хмельницького;
- Суспільна криза Речі Посполитої, Османії, Росії.